

Köd ülte meg a dombok hátát. Az eső lábát lógatta a szürke felhőkről, figyelve a fák színes ruháját, a házak szomorú ábrázatát. A meggyötört zöld növényzet ráfeküdt a földre, s halkan panaszkodott a fel-felcsörrenő madárnak.

A sáros út, a pocsolják hangtalanul várták a haza jövő idegeneket, akik november első napján, emlékeikkel felcsomagolva meglátogatják nyugovóra tért hozzátartozóikat.

Az eső nem tudta elúzni azon belső érzéseimet, melyek lépteimet irányították. Látni akartam nagyszüleim sírját, a falut, ahol oly sok napot töltöttem boldog gyermekkoromban.

A földút úgy kanyarodott be a házak közé, mint egy öregember, nyugodtan, elfáradtan, kopottan.

Még a falut jelző tábla sem mosolygott feliratával, csak állt lesütött szemmel, vizesen.

Két fekete ruhás ember ballagott az út szélén, kezükben táska és mentek megfontolt léptekkel bennebb, bennebb.

Befordultam az utcába. A ház, mely gyerekkori emlékeimet őrizgette ugyan olyan szomorúan, szürkén, öregesen állt, mintha megkövült volna az idő varázslatától. Az udvarról hiányzott a nagy fa, a szőlős, mely a kerítésbe kapaszkodva mindig várta a betérőt. A vaskapu fiatalosan fitogtatta vörösbarba színét, bár az eső őt is megfakította.

Elhaladva mellette vélni mertem a felismerését. „Ismerős arc!”, mormolta és visszasüppedt gondolkozásába, mely ebben a novemberi időben igen jó időtöltésnek bizonyult. A ház után tovább kísért a kerítés, mely mögül hiányzott a nagy epres. Fekete felszántott föld emelte kalapját felém. Magyarázata is lett volna, de én haladtam tovább. A kísértés meg-meg környékezett bekérezkedésre biztatva, hisz ismerős emberek laknak bent, biztosan megengednék a körültekintést. De elhessegettem magamtól a gondolatot, határozott léptekkel haladva tovább.

A kis híd, a patakon keresztül, oly nagyon megöregedett, hogy görbe háta miatt, lesütött fejével észre sem vett. Vize vékony csíkban csörgedezett, helyet adva a csobbanó esőcseppeknek. Két partját benőtte a fiatal bokros, ki barnán és csupaszon nézett rám kicsit elpirulva. Szemében láttam a bánatot, a tehetetlenséget és az élni akarást.

Az utca csendes volt. Eső és sár uralta. Fel-felvillant egy-egy kép, mely beszínesítette a szomorú jelent.

Egy ház, egy híd, egy kapu, talán még egy korhadt körtefa is felismert. Kölcsönösen bölintottunk, egymásra csodálkozva: „Hogy megváltozott!”, „Milyen más lett!”.

Füstös, hideg szellő szaladgált előttem, mögöttem, kíváncsian húzkodva hosszú fekete kabátom szélét. Hajamat is megemelgette elégedetlensége kifejezésésképpen, én meg mosolyogva hagytam, hadd kóstolgasson.

A latyakos sár befestette a csizmámat. Ő is mindent kipróbált, hogy kihozzon a sodromból vagy felmérgesítsen. Elrejtette a gödröt, csúszóssá tette a talajt, ahová léptem. De nem haragudtam rá, csak sajnáltam, hisz évekkal ezelőtt is ugyan ilyen volt. Nem sokat változott.

Odaértem a domb alá, ahol zöld fűszőnyeg vezetett fel a sírokhoz. A kerítés alig bírta tartani magát, a síkos vizes földbe kapaszkodott. A fák lombjuk nélkül integettek kintről, bátorságra buzdítva. „Sikerülni fog!” – susogták halkán, ismerősen. Elindultam felfelé. A fűcsomók hátukat tartották az előbbre jutásomhoz, bár alig mertem rájuk lépni, nehogy megtapossam. Régiségük számomra értékesebb, mint önmaguk szerény önfeláldozása.

A kis ösvény, mely a régi sírhoz vezet összenőtt, bujább lett. Nem ismertem fel, csak próbálkoztam emlékezetem alapján. Az eső csak esett, a sár itt is próbálkozott minduntalan, de egy-egy növény, megsegítve az eleséstől, felém nyújtotta száraz, hosszú ágát.

Kis szürke kő és márványlapok őrizték a régi életeteket, írással emlékeztetve, hangtalanul a nevekre, évekre,

melyeket az idő sokszor elolvasott már, otthagya újlenyomatát mindeniken.

A szűk járatok a sírok közt, a fák, bokrok, szabadságról tanúskodtak, s lelkemet eltöltötte a nyugalom. Méltóságteljesen ücsörögtek az egyszerű sírkövek, feküdtek lábuk előtt a hantok. Békés illata volt a dombnak, a helynek, ahol igazi nyugalommal pihenhettek a megfáradt testek.

Megálltam. Felegyenesedve magam elé tekintettem. A szemközti domb ugyan olyan ázottan figyelt, mint mi ideát őt. Zöld szőnyegét barna földfoltok díszítették és a csupasz fák öregesen bólíntottak. A falu ott feküdt a két dob közt, a lábam alatt.

A megbarnult háztetők elveszítve valamikori pirosságukat, öregesen füstölögtek, pipáztattak, lecsukott szemhéjuk alól, hallgatva az élet neszeit, csörtetéseit.

Öregapám jutott eszembe. Hisz olyan méltóságteljes, szép aggság áradt belőle, amit nem lehet egyszerű szavakkal leírni.

Megelőzve engem, már ott virrasztottak az elszáradt, zöld viráglevelek, fűszálak nagyszüleim sírhantját.

Halk mozdulattal vettem elő a gyertyákat. Elszégyelltem magam a műanyag táska recsegése miatt, melyből előhúztam a kis mécseseket. A gyufa lángja igen tetszett a szellőnek. Többszöri próbálkozással sikerült csak meggyújtanom. Az égő gyertyákat csak úgy letettem ide, oda, nehogy elrontsam a természetességet a rendezett soraimmal. A lángok életre keltették a domboldalt. Szinte hallottam nagytatám hangját, a nagymama kedves hívogatását, s a kis fények körül öleltek, elhomályosítva szememet, csak táncoltak, táncoltak.

Rég nem éreztem ilyen megnyugvást! Otthagytak gondolataim, elillant belőlem minden, ami világ, és álltam csupaszon, egymagam, engedve a hely varázsának, mely azt tehetett velem, amit akart.

Cseppek folytak végig az arcomon; eső és könnycseppek. Pedig nem sírtam és nem fájt semmim. Csak hagytam magam.

Az eső, a föld, a szellő hangja ismerősen, ugyan akkor ismeretlenül zenélt, játszott érzéseimmel, felnyitva emlékeimet, belelapozott a legporosabb naplórészleteimbe is.

Nem ellenkeztem. Jól esett. Nem volt akaratom. Rábíztam magamat a pillanat harmóniájára. Jól cselekedtem! A természet vigyázott rám. Megbízta az időbe, s ő örömmel fogadta.

Ekkor, és itt értettem meg igazából az elmúlást. Elfogadtam a ketyegését, csiszolását, mely nem fényesíti a múltat, hanem nyugalomra tanítja. Mint engem, ki ízelítőt kaphattam abból a nagycsodából, melyet önmagam kerestem.

Halottak napja: ez nem szomorú ünnep. A megtisztulás, a béke a nyugalom, a méltóság napja!

Az üzenetek, a jelek, lehetőséget nyújtanak, csak észre kell venni! Én már nem akarok rohanni!

„Világítás”- így nevezi az erdélyi ember e napot! Most értettem meg, harminchat év után, hogy nem az út megvilágítását érti ez alatt, mely a temetőbe vezet, és nem a kötelességet, hogy meg kell gyújtanod azt a kis fényt, melyet rád bízott a lelkiismeret. Ennél sokkal többet jelent! Megállást, büszkeséget, tisztaságot, nyugalommal. Fényt a szeretetnek, békét a léleknek, simogatást az emlékezetnek, virágot a sírnak, világosságot a sötétségnek.